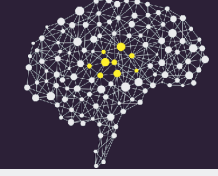

mgr Albert Leśniak
Wydział Polonistyki UJ

ROLA GRAFICZNYCH KORELATÓW
SCHEMATÓW WYOBRAŻENIOWYCH
W WIZUALIZACJI WIEDZY

Toruń 2017

De revolutionibus orbium coelestium (1543)

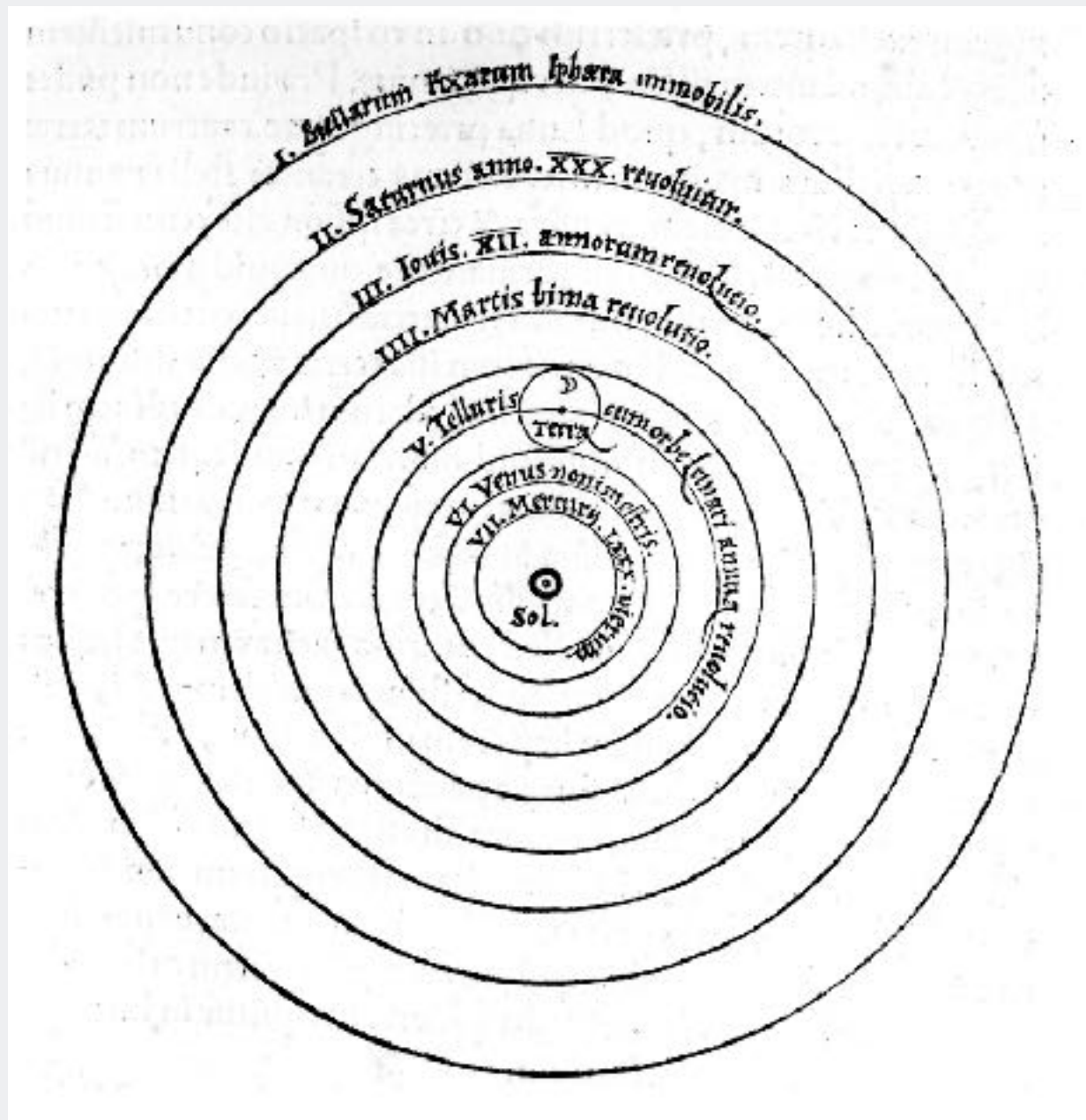
A w środku wszystkich [sfer] ma swoją **siedzibę Słońce**. Czyż bowiem w tej najpiękniejszej świątyni moglibyśmy umieścić ten znicz w innym albo lepszym miejscu niż w tym, z którego on może wszystko równocześnie oświetlać? Wszakże nie bez słuszności nazywają go niektórzy **latarnią świata, inni rozumem jego, jeszcze inni władcą**. [...] Tak więc zaprawdę **Słońce, jakby na tronie królewskim zasiadające, kieruje rodziną planet kształtujących się dookoła**.

(za: Stawikowski 1973, s. 20; podkreślenie - A.L.)

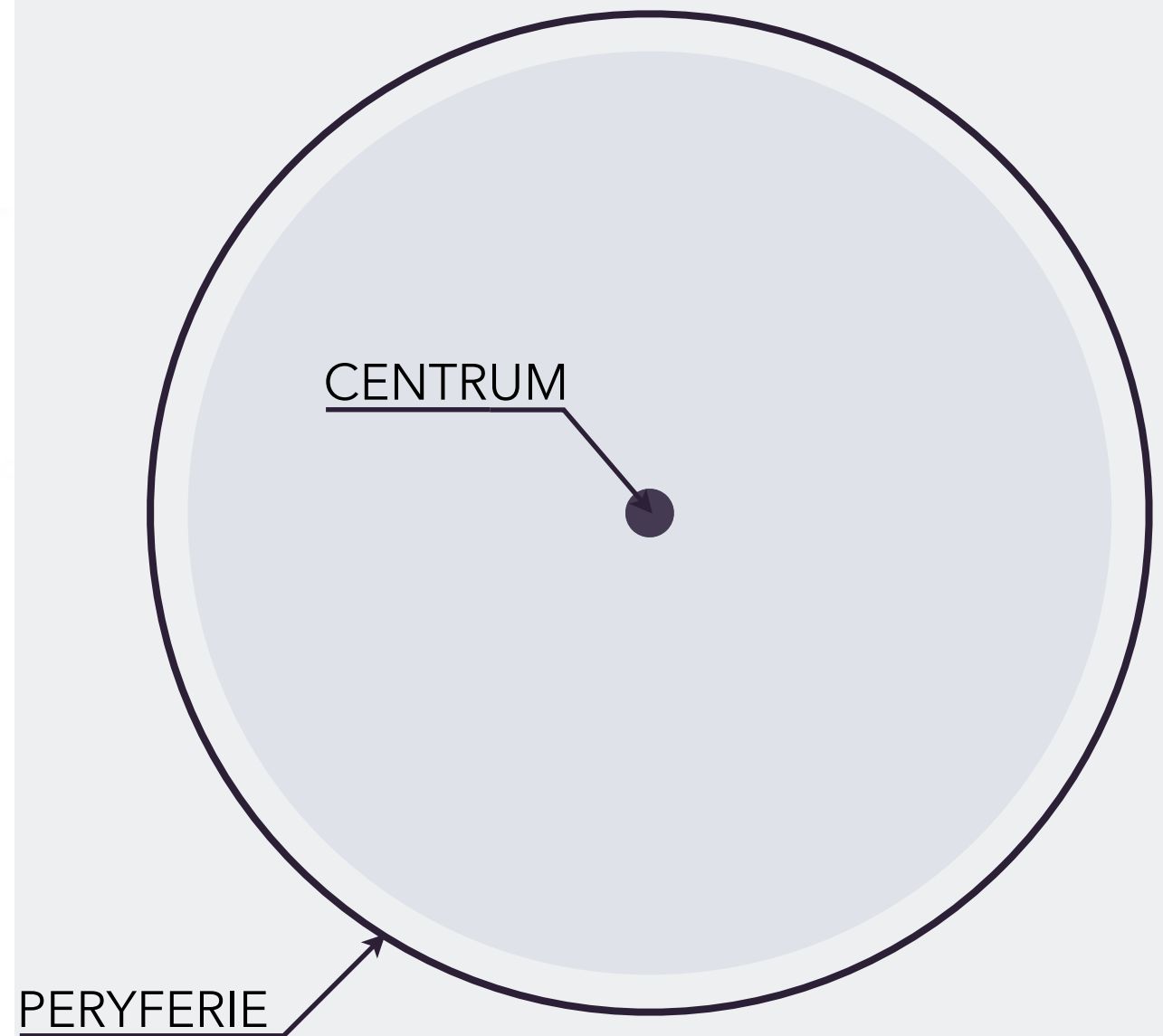
MIKOŁAJ
KOPERNIK

De revolutionibus orbium coelestium (1543)

Heliocentryczny model Układu Słonecznego

Schemat wyobrażeniowy CENTRUM-PERYFERIE

Rozwój kognitywnej teorii metafor pojęciowych

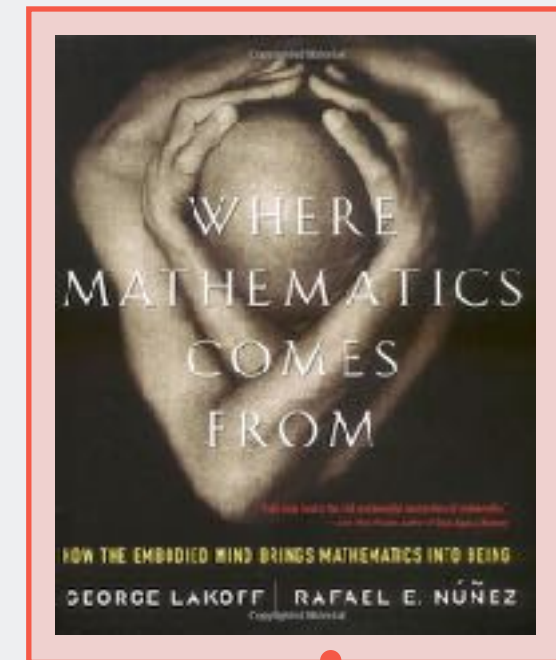
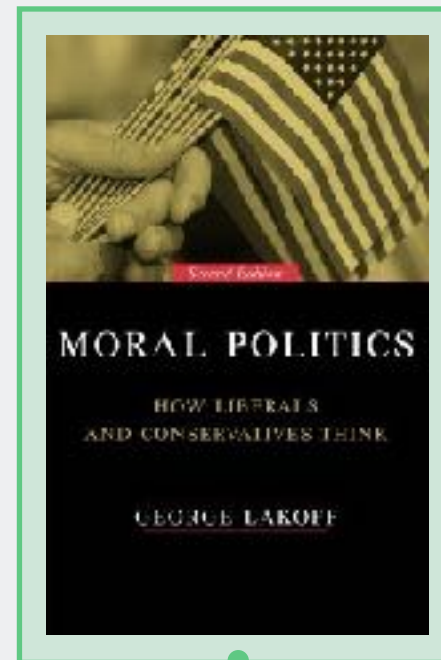
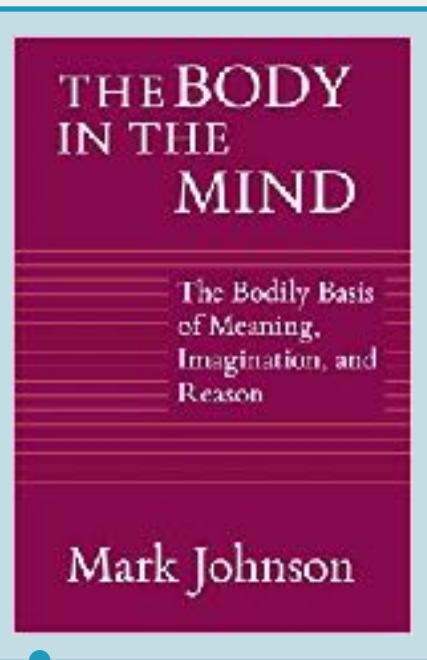
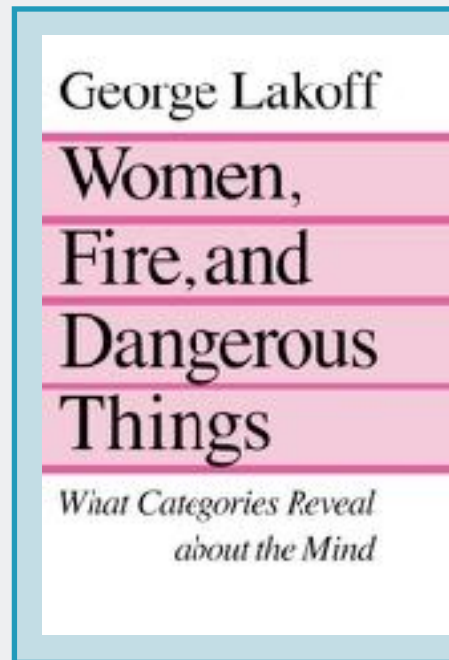
Mark Johnson

George Lakoff

Rozwój kognitywnej teorii metafor pojęciowych

1980

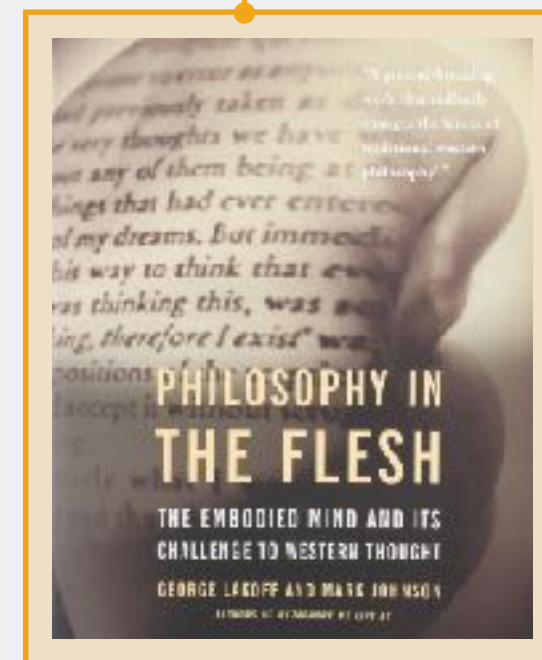
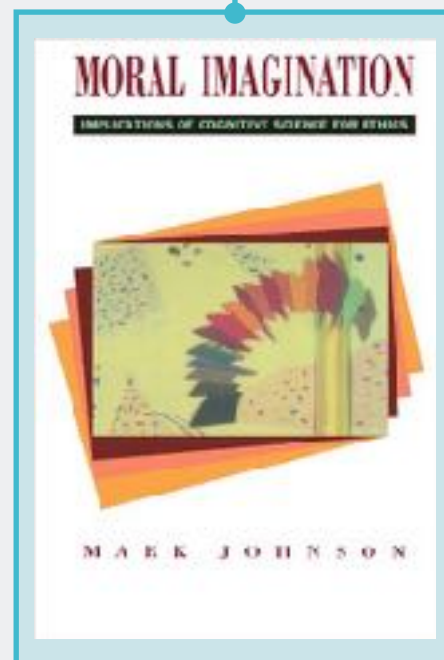
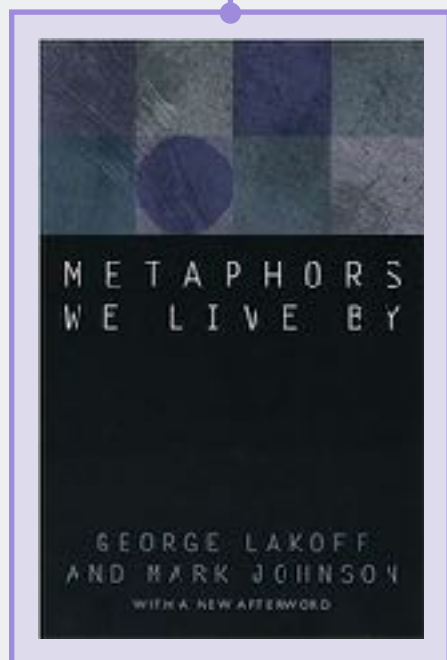
1987

1993

1996

1999

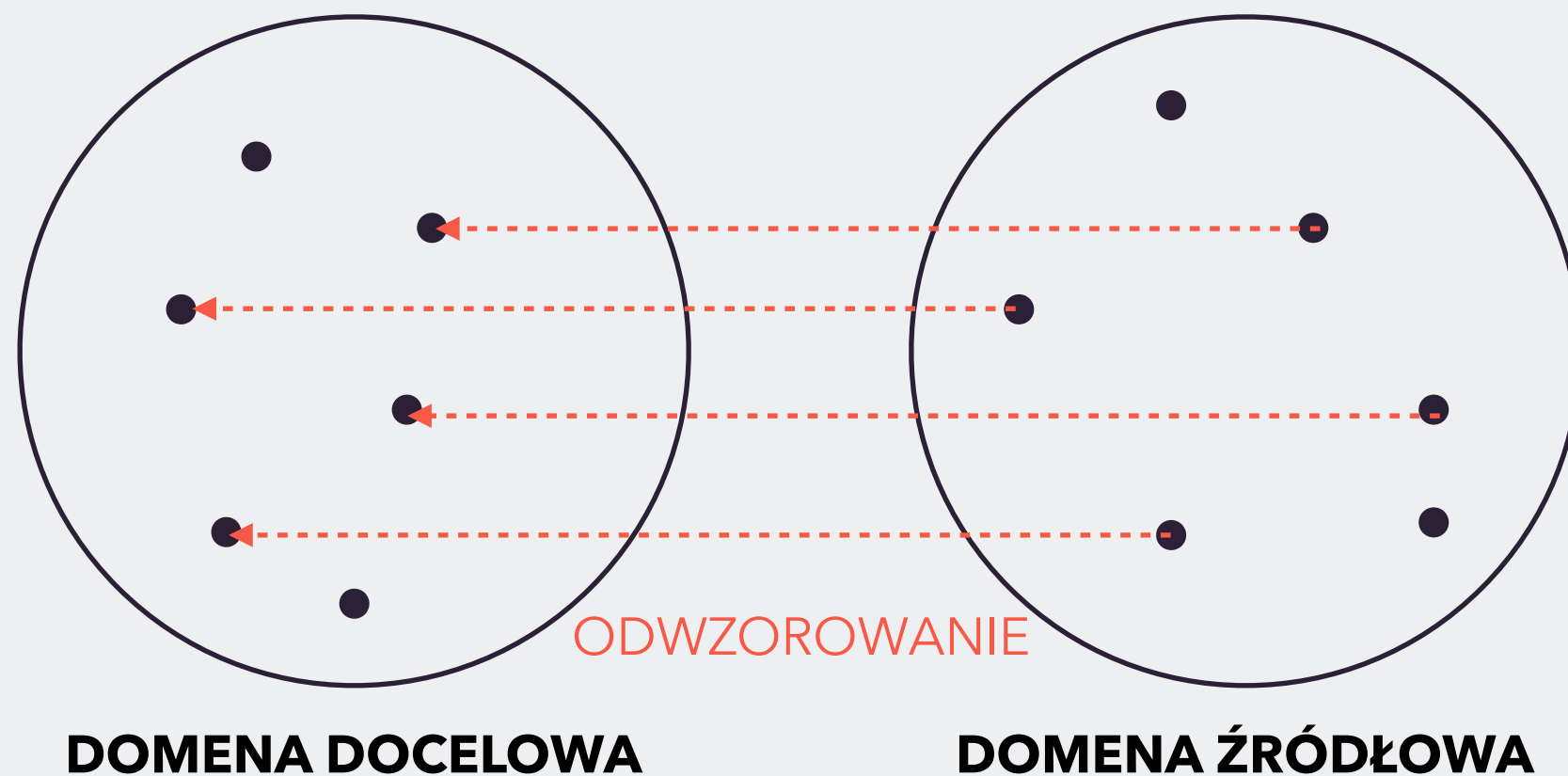
2001

Kognitywna teoria metafor pojęciowych

Metafora to: „(...) zachowujące relacje inferencyjne **odwzorowanie** (ang. *mapping*) **pomiedzy dwoma domenami (źródłową i docelową)**, (...) które dopuszcza wykorzystanie struktury wnioskowania jednej dziedziny pojęciowej (powiedzmy, geometrii) w innej dziedzinie (np. arytmetyce)” (Lakoff, Núñez 2000).

Peter Ørntoft - przykłady metafor wizualnych

Peter Ørntoft - przykłady metafor wizualnych

Peter Ørntoft - przykłady metafor wizualnych

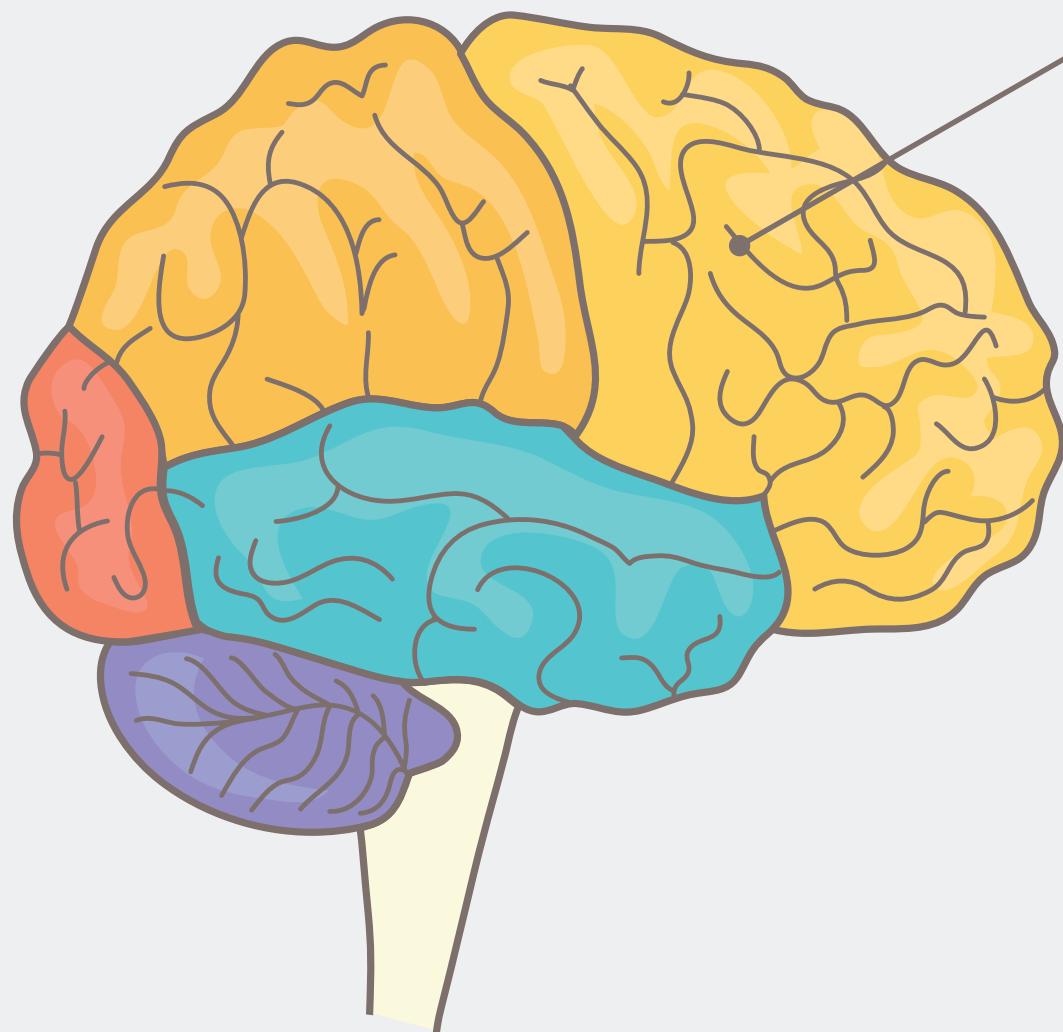

Peter Ørntoft - przykłady metafor wizualnych

Zasada umysłu „ucieleśnionego”

Umysł w procesie tworzenia pojęć wykorzystuje kinestetyczną strukturę opartą o przedpojęciowe schematy wyobrażeniowe!

”

Nie istnieje ktoś taki jak człowiek obliczeniowy [...], którego umysł jakimś sposobem wytwarza znaczenie, otrzymując pozbawione znaczenia symbole „na wejściu”, przetwarzając je zgodnie z regułami i ponownie generując „na wyjściu”. **Prawdziwi ludzie mają umysły ucieleśnione, a ich systemy pojęciowe powstają dzięki żywemu ciału, są przez nie ukształtowane i dzięki niemu posiadają znaczenie.**

LAKOFF & JOHNSON

Schematy wyobrażeniowe to „powracające dynamiczne wzorce naszych percepcyjnych interakcji oraz programów motorycznych nadających naszemu doświadczeniu spójność i strukturę.” (Johnson 1987, s. 32-33)

Przedpojęciowe schematy wyobrazeniowe

POSTAWA LUDZKIEGO CIAŁA

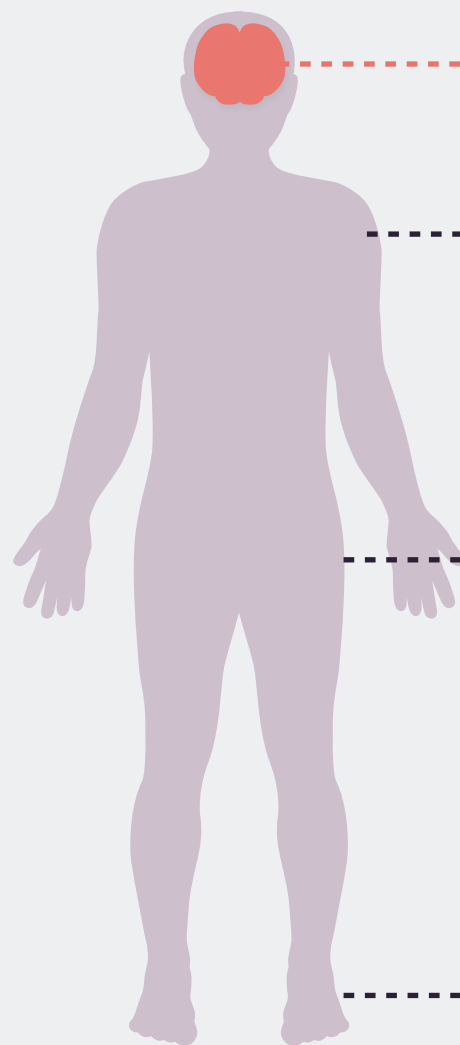
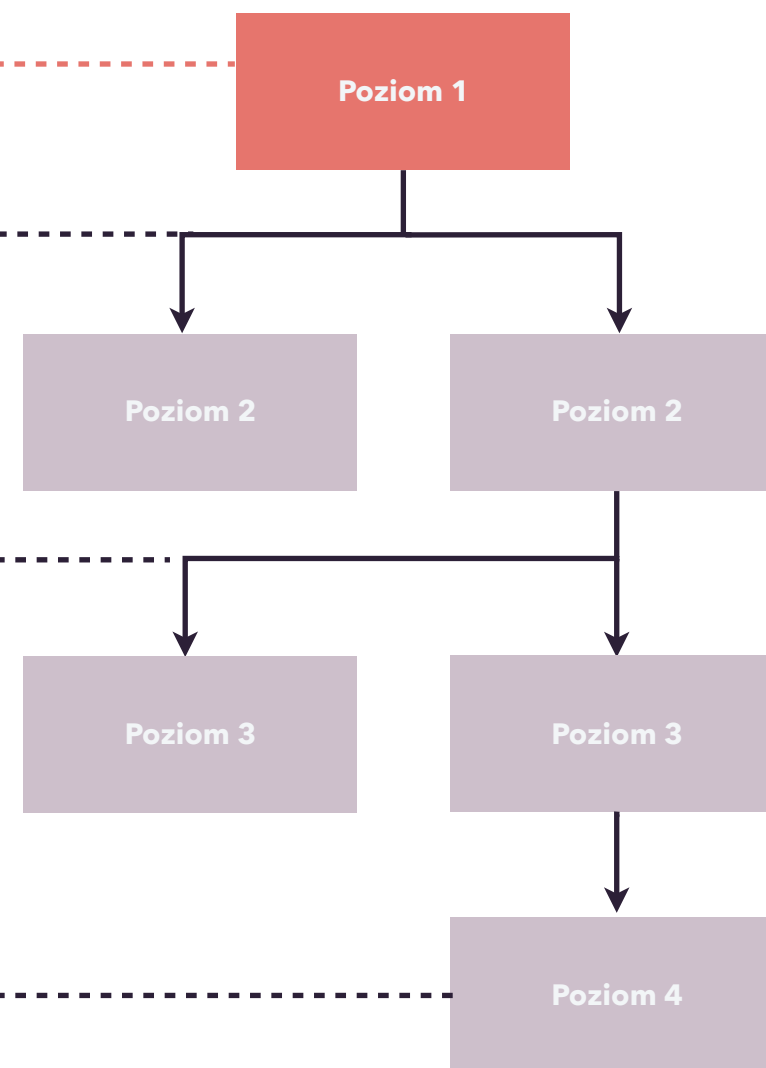

DIAGRAM ZE STRUKTURĄ HIERARCHICZNĄ

Przedpojęciowe schematy wyobrazeniowe

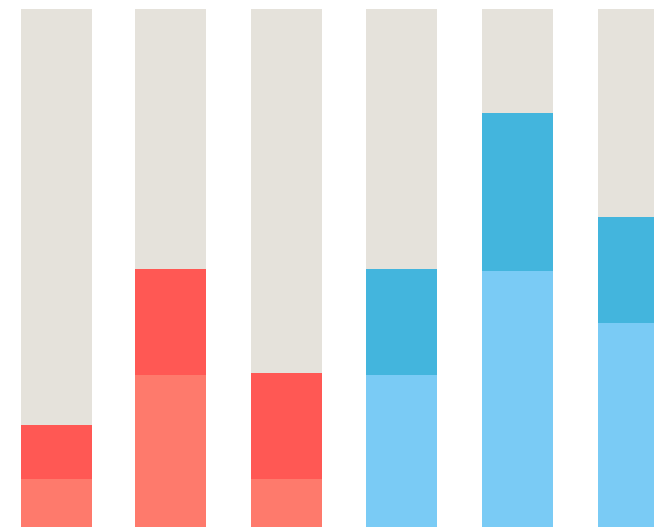
SCHEMAT WYOBRAŻENIOWY WIĘCEJ TO W GÓRĘ

PRZYKŁADY METAFOR POJĘCIOWYCH

- Ceny
- Temperatura
- Stany emocjonalne

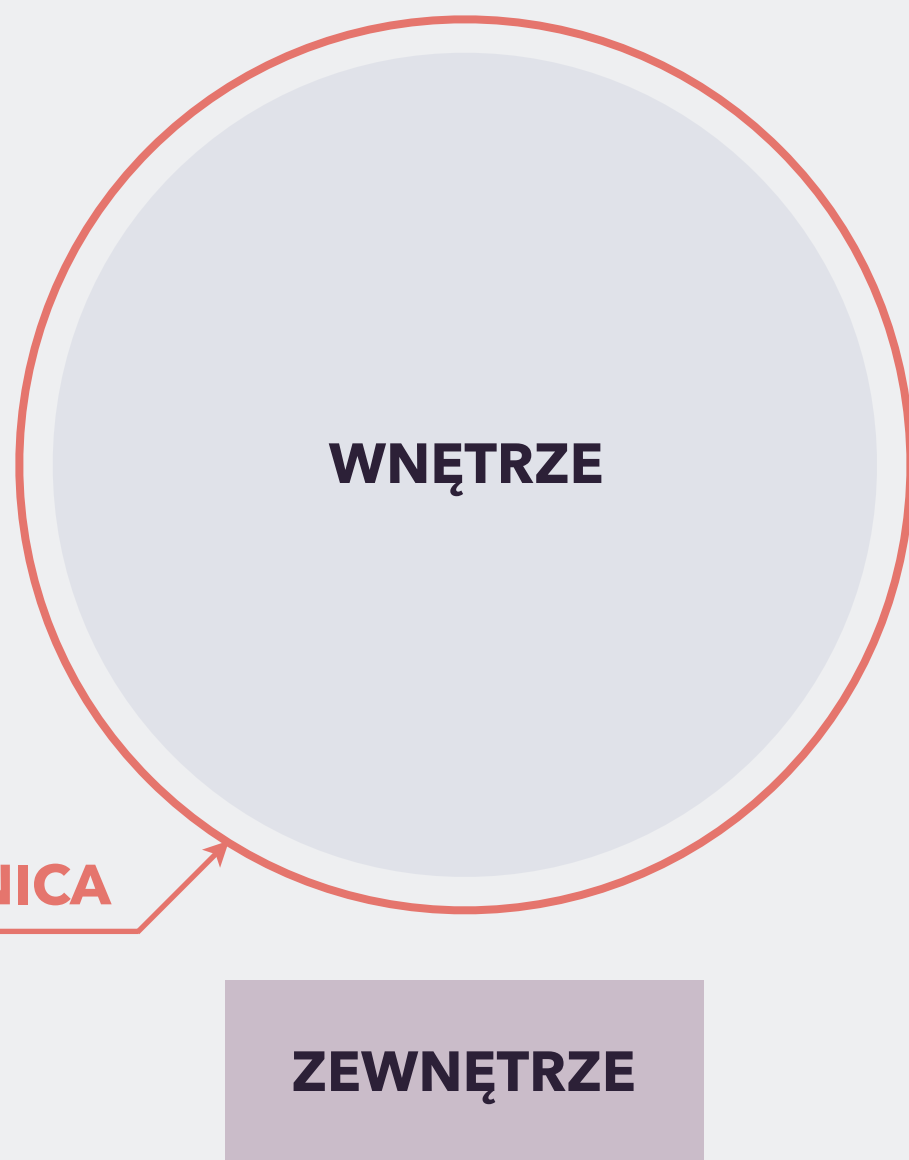
WYKRES SŁUPKOWY

Przedpojęciowe schematy wyobrazeniowe

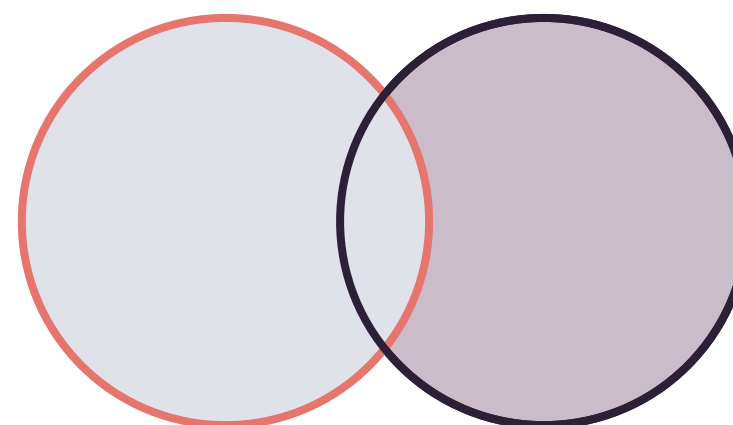
SCHEMAT WYOBRAŻENIOWY POJEMNIK

PRZYKŁADY METAFOR POJĘCIOWYCH

- Pole widzenia
- Relacje międzyludzkie
- Stany emocjonalne

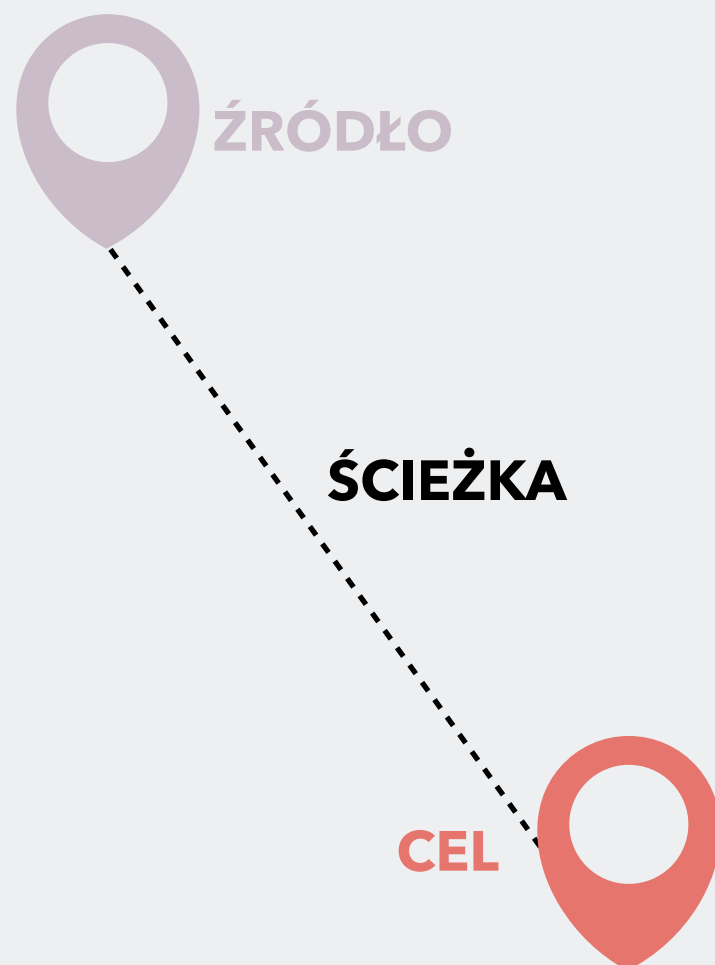
DIAGRAM VIENNA

Przedpojęciowe schematy wyobrazeniowe

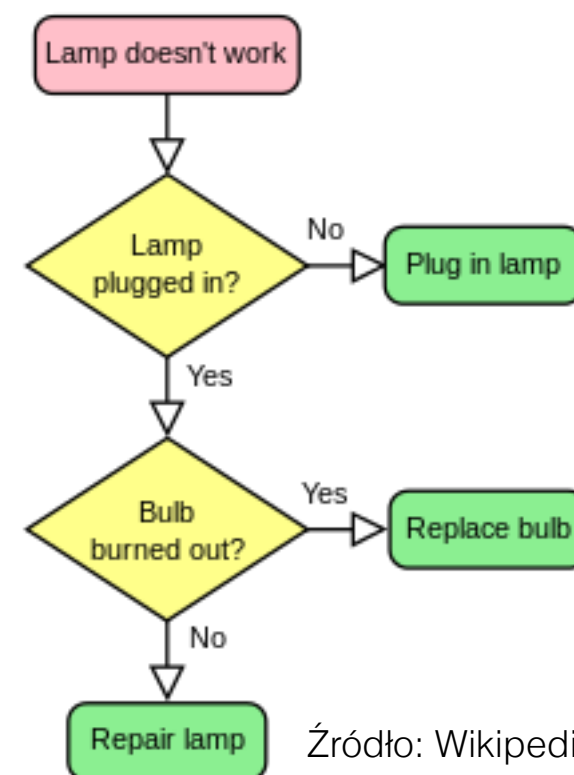
SCHEMAT WYOBRAŻENIOWY ŹRÓDŁO-ŚCIEŻKA-CEL

PRZYKŁADY METAFOR POJĘCIOWYCH

- Zamiary to miejsca przeznaczenia

SCHEMAT BLOKOWY

Źródło: Wikipedia

Metaforologia Hansa Blumenberga

„Nazywanie tych metafor absolutnymi oznacza tylko tyle, że okazują się one odporne na roszczenia terminologii i że nie można ich roztopić w konceptualizacji, nie zaś że danej metafory nie można zastąpić lub reprezentować inną czy skorygować przez jakąś dokładniejszą. Dlatego także absolutne metafory mają *historię*. Mają ją w pewnym bardziej radykalnym sensie niż pojęcia, ponieważ historyczna zmiana metafory uwidacznia metakinetykę samych historycznych horyzontów sensu i sposobów widzenia, w łonie których pojęcia doświadczają swych modyfikacji. (...) metaforologia stara się dotrzeć do podstruktury myślenia, do podłoża, ośrodka systematycznych krystalizacji, ale chce też pokazać, z jaką »odwagą« duch antycypuje się w swych obrazach i jak z odwagą do domysłu projektuje swoją historię.” (2017, s. 13-14)

METAFORY ABSOLUTNE:

- **PRAWDA JAKO ŚWIATŁO**
- **ŚWIAT JAKO KSIĘGA**
- **ŻYCIE JAKO ŻEGLUGA**

